

FİRMA DEĞERİNİN AVRUPA TOPLULUĞU VE TÜRKİYE UYGULAMALARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayşen DALGEÇ (*)

ÖZET

Bu çalışmada önce, firma değeri hakkında genel bilgi verilmiş ve sonra, Avrupa Topluluğu ve Türkiye uygulamaları açısından firma değerinin nasıl değerlendirildiği ve söz konusu ülkelerde ne gibi düzenlemelere gidildiği konusu ele alınmıştır.

GİRİŞ

Fransızca terminolojide "fonds de commerce", Almanca terminolojide "firmenwert", İngiliz ve Amerikan uygulamalarını açıklayan İngilizce terminolojide "goodwill" deyimleriyle belirtilen ve Türk muhasebe dilinde ise "şerefiye, peştemallık, peştemaliye, kurumsal değer" olarak adlandırılan firma değeri, çoklu etkilerle ortaya çıkan bir kavramdır.

Aslında firma değeri, işletmenin kuruluş yeri seçimindeki uygunluk, ürettiği mal ve hizmet kalitesinin niteliği ve personeli ile olumlu ilişkileri gibi yönetsel başarıların yanısıra, monopol avantajları, müşterilerin güveni ve alışkanlıklarının sürekli olması, yatırımcıların, kredi verenlerin, politikacıların, yasal düzenlemeler ile kamu oyunun yönelişleri ve benzeri sosyal ve ekonomik faktörlerin işletmeye sağladığı yararlar toplamı ile beliren ve parasal olarak ifade edilen bir fazladır.

Firma değeri kavramını oluşturan çoklu etkilerin varlığı, literatürde firma değerine ilişkin tanımların da farklı yaklaşımlarla gerçekleşmesine neden olmaktadır. Firma değerini belirlemeye yönelik tanımlarda başlıca üç ana yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Bunlar "işletmenin kazanma gücünü", işletmenin topluca ve birimleri itibarıyla değerlendirilmesine ilişkin yöntem tercihini" ve "satın alma ya da birleşmelerde görünen farkı" kriter olarak benimseyen yaklaşımlardır.

İlk yaklaşıma göre firma değeri, gelecekte beklenen ve işletmenin bağlı olduğu endüstri için kabul edilen normal kazanç oranının üstüne çıkan fazla ka-

---

(*) Dr. D.E.Ü.İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

zançların iskonto edilmiş bugünkü değeridir (Hendriksen, 1982; 407, Imdieke v.d., 1987; 434).

İkinci yaklaşıma göre firma değeri, işletmenin maddi ve gayrimaddi varlıklarının bireysel olarak değerlendirilmeleriyle bulunan net değerleri toplamı ile işletmenin bir bütün olarak değerlendirilmesi sonucunda bulunan değer arasındaki farktır (Mosich, 1982 ; 534 , SSAP 22- Accounting Jan 1985,119).

Bilindiği gibi üçüncü yaklaşım, birleşme ve satın alma durumlarını temel almaktadır. Buna göre firma değeri, bir açıdan faaliyetini sürdürmekte olan bir işletmenin diğer varlıkları ile birlikte satın alınması halinde, bu işletmenin varlıklarının net değeri üstünde taşıdığı saygınlık ve bu saygınlığa temel olan manevi değere fazladan ödenen parasal değerdir (Pekiner, 1984;29).

Aynı yaklaşım içinde bir diğer açıdan firma değeri , şirketlerin birleşmesi ya da bir şirketin bir diğer şirketi satın almasında satın alınan ya da devralınan şirkete onun defter değerinin üstünde ödenen tutardır (Gönenli , 1979 ;91).

İşletmelerde firma değeri, satın alınarak ya da satın alınmadan işletme faaliyetlerinin doğal bir sonucu oluşmakta ve oluşumunda birçok faktör etkili olmaktadır. Özellikle, firma değerinin işletmenin kazanma gücü ile olan yakın ilişkisi, işletme dışı ve işletme içi ilgi gruplarının, değişik karar süreçlerinde bu kavrama verdikleri önemi, belirleyici olacak ölçüde arturmaktadır.

Firma değeri ile ilgili bu genel bilgilerden sonra, Avrupa Topluluğu ülkeleri ve Türkiye uygulamaları açısından firma değerinin nasıl değerlendirildiği ve söz konusu ülkelerde ne gibi düzenlemelere gidildiği konusunu ele alabiliriz.

I. AVRUPA TOPLULUĞU ÜLKELERİ UYGULAMASINDA FİRMA DEĞERİ DÜZENLEMELERİ

AT'na üye ülkelerin yasalarının yakınlaştırılması ile ilgili uygulamalar, yönergeler yoluyla sağlanmaktadır. Bu yönergelerin gücü, üye ülkelerin uygulamalarında belirleyici olmalarından ileri gelmektedir.

AT tarafından yayınlanan çok sayıdaki yönergelerden sadece üçü, AT'na üye ülkelerde muhasebe uygulamalarının uyumlaştırılması ile ilgilidir. Bunlar, dördüncü, yedinci ve sekizinci yönergelerdir (Koç-Yalkın, 1987; 9).

25 Temmuz 1978 tarihli dördüncü yönerge, Avrupa Topluluğuna ilişkin antlaşmanın 54 (3) (g) maddesine göre yürürlüğe konmuş olup, ortaklıklara ilişkin finansal tabloların yapısı ve düzenlenmesine ilişkin temeller ve ilkeleri kapsamaktadır (Koç-Yalkın, Akdoğan, 1991;237, AT'da Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Çalışmaları, TUSIAD, 1989; 5).

13 Temmuz 1983 tarihli yedinci yönerge, Avrupa Topluluğuna ilişkin antlaşmanın 54 (3) (g) maddesine göre yürürlüğe konmuş olup, ortaklıklara ilişkin konsolide finansal tabloların yapısı ve düzenlenmesine ilişkin temeller ve ilkeleri ortaya koymaktadır (Koç-Yalkın, Akdoğan, 1991; 278, TUSIAD, 1989; 6).

10 Nisan 1984 tarihli sekizinci yönerge ise, Roma Antlaşmasınının 54. maddesinin 3/g paragrafı kapsamında yer alan ortaklıkların finansal tablolarının yasal denetiminden sorumlu kişilerin denetim onayına ilişkin temeller ve ilkeleri saptamaktadır (Koç-Yalkın, Akdoğan, TUSIAD, 1989; 7).

Firma değeri ile ilgili temeller ve ilkeler, dördüncü ve yedinci yönergeler ile düzenlenen çerçevelerde yer almaktadır.

A. Dördüncü Yönerge Kapsamında Yer Alan Firma Değeri Düzenlemesi Ve Uygulama Örnekleri

Dördüncü yönergenin 37. maddesinin 2. paragrafı firma değeri değerlemesi ile ilgilidir. Burada firma değerinin itfa süresi üzerinde durulmuş ve bu sürenin en fazla 5 yıl olabileceği hükme bağlanmıştır. Düzenleme, bununla birlikte üye ülkelerin izin vermesi durumunda belirtilen itfa döneminin 5 yılın ötesine uzatılabilmesine imkan tanımıştır. Düzenleme ile bu sürenin varlıkların kullanım süresini aşmaması ve yapılan uygulama nedenlerinin açıklayıcı notlarda belirtilmesi koşulları da getirilmiştir (Akdoğan, 1991;41).

AT ülkelerindeki mevcut uygulamaya bakıldığında ise, aşağıdaki durum görülür (Oldham, 1989; 168-375).

Belçika'da firma değeri ve diğer maddi olmayan varlıkların bilançoda net değerleri üzerinden gösterilmesi gerekmektedir. Bu ülkede bilançoya eklenecek ekte bağlı kuruluşlara, yan kuruluşlara ve ortak olunan kuruluşlarda gerçekleştirilen yatırımlar arasında ayırım gözetilebilmektedir. Yatırım yapılan

şirketlerin adları, sahip olunan hisse sayısı ve katılma yüzdelerinin eklerde, topluca açıklanması istenmektedir.

Danimarka'da satın alma yoluyla elde edilen firma değeri, maliyet üzerinden gösterilebilmektedir. Ancak bunun 5 yıl veya yararlı ekonomik ömür içinde amortismanına tabi tutulması zorunludur.

Fransa'da maddi olmayan varlıklar, genellikle ortaya çıktıkları yılki kar-dan düşülecek şekilde muhasebeleştirilmektedir. Bunların sonuçta maddi varlıklara dönüşmesi durumunda, o maddi varlığın yer aldığı grup için uygulanan kurallara göre işlem yapılmaktadır. Zararla karşılaşılan yıllarda, maddi olmayan varlıklara yapılan harcamalar, kar gerçekleştiğinde veya 5 yıl içerisinde olmak üzere seçeneklerden hangisi tercih edilirse, mahsup edilmek üzere bir aktif hesaba kaydedilmektedir.

Almanya'da firma değeri ve maddi olmayan varlıklar, ancak başka bir işletmeden herhangi bir maliyet karşılığında elde edilmişlerse varlık olarak kayıtlara geçirilebilmektedir. Firma değerinin, kayıtlara geçtikten sonra satın almayı izleyen en fazla 5 yıl içerisinde amorti edilmesi gerekmektedir.

Yunanistan'da firma değeri ve diğer maddi olmayan varlıklar, maliyet değerini aşacak biçimde gösterilememektedir. Bunların öngörülenmiş yararlı ömre göre aktifleştirilmeleri gerekmektedir.

İtalya'da maddi olmayan varlıklar, belirli vergi kurallarına göre aktifleştirilerek amorti edilebilmektedir. Firma değeri, sadece satın alma yoluyla elde edilmiş ise, kayda geçirilebilmekte, yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin kararlaştıracığı uygun bir süre içerisinde amorti edilmektedir.

Lüksemburg'da firma değeri ve diğer maddi olmayan varlıklar, genellikle maliyet değeri üzerinden gösterilmektedir. Bunlar, iki seçenek içinde ilgili varlığın faydalı ömrü üzerinden ya da kısa vadeli olarak amortismanına tabi tutulmaktadır.

Burada firma değeri için, vergi ile ilgili özel kurallara uygun olarak amortisman ayrılabilir. 1984 yılında çıkarılan bir yasa ile getirilen zaman sınırı, 5 yıl veya varlığın ömrü kadar olmak üzere düzenlenmiştir.

Hollanda'da maddi olmayan varlıklar türlerine göre gösterilmektedir. Bu varlıklar, bilançoda amortisman düşüldükten sonraki maliyet değerleri üzerinden gösterilebilmekte ya da gider yazılarak gelirlerden düşülebilmektedir. Cari değerlerin kullanılması, devralmadaki rakamları yükselterek firma değerinin büyük bir bölümünü elimine etmektedir. Firma değerinin normal olarak 5 yıl içerisinde amorti edilmesi gerekmekte, ancak olağanüstü durumlarda, 10 yılda amorti edilebilmektedir. Firma değeri, kar ve zarar hesabına da kaydedilebilmektedir.

Portekiz'de firma değeri ve diğer maddi olmayan varlıklar, tarihi maliyetlerinin üzerinde gösterilememektedir. Bunlar için amortisman payları normal olarak vergi kanunlarında belirlenen kurallara göre ayrılmaktadır.

İspanya'da firma değeri ve diğer maddi olmayan varlıkların değerlerinin, maliyetlerini aşmaması istenmekte ve bunların en çok 10 yıl içerisinde amorti edilmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte vergi avantajından yararlanmak amacıyla sürenin 5 yıl olarak benimsenmesi volunu tercih etmektedir. Bu ülkede karşılıkların vergiden düşülmesine izin verilmediğinden, firma değeri için amortisman ayrılmamaktadır.

Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti'nde firma değerinin 5 yıllık bir dönem içerisinde amorti edilmesi gerekmektedir. Yararlı ekonomik ömrün bu süreden daha fazla olması halinde, değer ekonomik ömrüne uygun bir süre içerisinde amorti edilebilmesi yoluna gidilmektedir. Ayrıntılar ve gerekçeleri için açıklama verilmektedir.

Topluluk dışı ülkelere İsveç'te, sadece bir işlem maliyeti olarak gösterilebilen firma değeri, 5 yılı aşmayan ve 10 yılı geçmeyen bir süre içerisinde amorti edilebilmektedir.

Yine topluluk dışı ülkelere biri olan İsviçre'de ise, firma değeri ve maddi olmayan varlıkların, maliyetlerinin üzerinde gösterilmemeleri ve uygun biçimde amorti edilmeleri gerekmekte uygun ölçüleri ise, vergi kanunlarıyla düzenlenmektedir.

Avrupa Topluluğu'na üye ülkelerin 4. yönerge çerçevesinde firma değeri açısından kaydedilen uygulamalarını aşağıdaki Tablo-1 ile topluca özetlemek mümkündür.

Tablo-1. Avrupa Topluluğu Ülkelerinde 4. Yönerge Çerçevesinde Firma Değeri Uygulamaları

Ülkeler	Firma Değeri ve Diğer Maddi Olmayan Varlıkları Giderleştirme Süresi
BELÇİKA	İhtiyari
DANİMARKA	1-5 Yıl veya Ekonomik Ömür
FRANSA	1-5 Yıl
ALMANYA	1-5 Yıl
YUNANİSTAN	1-10 Yıl
İTALYA	Uygun Süre
LÜKSEMBURG	1-5 Yıl veya Ekonomik Ömür
HOLLANDA	1-5 Yıl, Olağanüstü Durumlarda 10 Yıl
PORTEKİZ	Vergi Kurallarına Göre
İSPANYA	1-10 Yıl, Genellikle 5 Yıl Uygulanmaktadır
BİRLEŞİK KRALLIK	1-5 Yıl veya Ekonomik Ömür
İRLANDA CUMHURİYETİ	1-5 Yıl veya Ekonomik Ömür

B. Yedinci Yönerge Kapsamında Kabul Edilen Toplulaştırma Yöntemleri ve Uygulama Tercihleri

Ortaklıklara ilişkin konsolide finansal tabloların yapısı ve düzenlenmesinde yer alan temeller ve ilkeleri kapsayan yedinci yönerge ana çizgileriyle işletmelerin birleşmesi durumunda satın alma metoduna göre, edinme maliyetinin hesaplanmasıyla ilgili süreçleri belirtmektedir. Yönerge üye ülkelerin, notlar bölümünde açıklama yapılması kaydıyla, "birleşme" veya "çıkarların birleştirilmesi yöntemi"nin kullanılmasına da izin vermektedir. Burada edinmeden doğan firma değeri, normal olarak dördüncü yönergede yer alan kurallara göre ele alınmaktadır.

Yedinci yönerge, üye ülkelere yedeklerinin ayrılması koşulu ile firma değerinin hemen aktifleştirilmesine de izin vermektedir. Bu durumda aktifleştirilemeyen veya negatif değer taşıyan firma değerinin hesaplarda ayrı kalemler olarak gösterilmesi ve notlar bölümünde bu durumun belirtilmesi gerekmektedir (Oldham, 1989; 465).

Yedinci yönergenin firma değeri ile ilgili düzenlemeleri, ilgili maddeler ile aşağıda verilmiştir. Bu düzenleme; 19.,30., 31., 39. ve 45. maddeler çerçevesinde yapılmıştır.

1.Yedinci Yönergenin Firma Değeri Uygulamalarını Düzenleyen Maddeleri

Madde 19

1. Konsolidasyona alınan ortaklıkların sermayesindeki hisse ve payların defter değeri, konsolidasyona alınan ortaklığın sermayesine isabet eden tutar ile mahsup edilir.

a. Mahsup işlemi; bu ortaklık ilk defa konsolidasyona alındığı andaki defter değerine göre yapılır. Mahsup işlemi esnasında ortaya çıkan fark tutarları (firma değeri), mümkün olduğunca dolaysız olarak, değerleri defter değerinden yüksek veya düşük olan konsolide bilanço kalemleri arasında dağıtılır.

b. Üye ülkeler mahsup işleminin, konsolide edilecek ortaklıkların hisselerinin edinildiği anda saptanabilen aktif ve pasif değerlerine göre veya hisseler farklı zamanlarda elde edildiğinde, bu ortaklığın bağlı olduğu an yapılmasını öngörebilir veya buna izin verebilirler.

c. (a) bendine göre kalan fark tutarı veya (b) kendine göre oluşan fark tutarı, konsolide bilançoda özel bir kalem altında, uygun bir hesap ile gösterilmelidir. Hesap kalemlerinde kullanılan yöntemler ve bir önceki yıla göre önemli değişiklikler, konsolide bilanço dipnot ve eklerinde açıklanmalıdır. Eğer üye ülke, pozitif ile negatif fark tutarlarının mahsubunu kabul ederse, bu fark tutarları konsolide bilanço dipnot ve eklerinde açıklanmalıdır (Ülker, 1989; 89-90).

Madde 30

1. 19. maddenin, 1. paragrafının (c) bendinde belirtilen özel kalem, pozitif bir konsolidasyon farkı oluşturuyorsa, 78/ 660/ AT yönergesine göre "firma değeri" kalemi olarak işlem görür.

2. Üye ülkeler, pozitif konsolidasyon farkının doğrudan ve açık olarak yedeklerden indirilmesine izin verebilir (Koç-Yalkın, Adoğan, 1991; 297.

Ülker, 1989;93).

Madde 31

19. maddenin 1. paragraf (c) bendinde ayrı olarak gösterilmesi belirtilen özel kalem negatif konsolidasyon farkı olduğu zaman, bu farkın konsolide kar/zarar hesabına sadece aşağıdaki durumlarda aktarılması öngörülür.

a. Eğer bu negatif konsolidasyon farkı; ilgili ortaklığın edindiği tarihte söz konusu ortaklıkla ilgili olarak gelecekte faaliyet sonuçlarının olumsuz olacağı veya bazı giderlerin ortaya çıkacağı beklentilerinin olmasından dolayı ortaya çıkmış ise; bu beklentiler gerçekleştikçe söz konusu negatif konsolidasyon farkı konsolide kar/zarar hesabına alınır.

b. Bu fark tutarı gerçekleşen (realize) bir karı temsil ettiği sürece, konsolide kar/zarar hesabına alınır (Ülker, 1989: 94, Koç-Yalkın, Akdoğan, 1991: 298).

Madde 39

3. Bu yönerge hükümlerine göre, ilk kez hazırlanan konsolide finansal tabloların düzenlenme tarihinden önce ortaya çıkan ve 19. maddenin 1. paragrafında özel kalem olarak tanımlanan hesap, pozitif konsolidasyon farkını oluşturuyorsa (firma değeri) üye ülkeler:

a. 30. maddenin 1. paragrafında öngörülen hükme uygun olarak; 78/660/ AT yönergesinin 37. maddesinin 2. paragrafına göre 5 yıldan fazla tanınan süre, bu yönerge hükümlerine göre ilk kez düzenlenen konsolide finansal tabloların düzenleniş tarihinden başlanarak dikkate alınır.

b. 30. maddenin 2. paragrafında öngörülen hükme göre; sözkonusu konsolidasyon pozitif farklar tutarını, bu yönerge hükümlerine göre ilk kez düzenlenen konsolide finansal tabloların düzenleniş tarihlerinde yedeklerden indirilmesine izin verebilir (Koç-Yalkın, Akdoğan, 1991: 305, Ülker, 1989: 101).

Madde 45

5. 2. paragraftaki (a) ve (b) bendine göre bulunan pozitif fark tutarı, aktif ve pasif kalemlerin belirli bir sınıfına alınamıyorsa "firma değeri" olarak işlem

görür (Ülker, 1989; 105).

Bilindiği gibi, bireysel şirketlerin net varlıklarının holding grubu varlıklarıyla birleştirilmesi kapsamında genelde yararlanılan başlıca üç yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler ve Avrupa Topluluğu ülkelerinin bunlarla ilgili uygulama tercihleri belirli özellikler göstermektedir.

2. Varlıkların Toplulaştırılmasında Yararlanılan Yöntemler ve Avrupa Ülkelerinin Uygulama Tercihleri

Tam Maliyet Muhasebesi Yöntemi bu yöntemlerden ilkidir. Bu yöntemde satın alınan şirketin varlıkları satın alma değerinden, bir başka deyişle payların teklif edilen piyasa değeri üzerinden kayda geçirilir. Firma değeri (Peştemallık) ve primli pay senedi hesapları açılır; Firma değeri hesabı net varlık değeri ile satın alma fiyatı arasındaki farkı kayda geçerken, primli pay senetleri hesabı payların nominal değeri ile piyasa değeri arasındaki farkı kaydeder. Yöntemin zayıflığı, pay değerlerinin hızlı değişim gösterme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu, genellikle piyasa değerinin geçerliliğinin belirsiz olmasıyla sonuçlanır (Oldham, 1989; 132).

Nominal Maliyet Muhasebesi Yöntemi, bu alanda kullanılan bir diğer yöntemdir. Burada satın alma fiyatı, firma değeri hesabının yükseltilmesine neden olan veya olmayan payların nominal değeri üzerinden hesaplanır.

Çıkarların Birleştirilmesi Yöntemi ise, temelde diğer iki yöntemden farkların görünümü ile dikkat çekmektedir. Burada birleştirme, iki tarafın üzerinde anlaştıkları koşullar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Anlaşma birleştirilmiş varlıkların satın alma maliyetinden daha düşük gösterilmesi ile sonuçlanabilmektedir. Çünkü birleştirmeden doğacak herhangi bir firma değeri çıkarılmış hisselerden doğacak kar payına karşılık gelecek şekilde kaydedilmektedir (Imdieke v.d., 1987; 622, Shillinglaw v.d., 1986; 447).

Birleşik Krallık'da bu yöntemlerden, her üçünden yararlanılmaktadır. Birleşik Krallık uygulamasına temel olan SSAP 22 "Firma Değeri Muhasebesi" (yayın tarihi Aralık 1984) ve SSAP 23 "Satın Alma ve Birleşmelerle ilgili Muhasebe" (yayın tarihi Nisan 1985) mevcut uygulamaları düzenlemektedir. Bu çerçevede birinci standart, firma değerinin satın alma ile hemen aktifleştirilmesine veya varlığın yararlı ekonomik ömrünü aşmayacak şekilde, za-

man içinde dönemsel olarak kar ya da zarar hesabına aktarılmasına izin vermektedir (SSAP 22- Accounting For Goodwill, Jan-1985; 119). İkinci standart ise, satın alma ile birleştirme arasında ayırım yapmakta ve devralma durumunda "Çıkarların Birleştirilmesi Yöntemi"nin birleşme durumunda ise, "Tam Maliyet Yöntemi"nin kullanılmasını öngörmektedir (Accounting For Acquisitions And Mergers, Aug-1990; 86-87).

İtalya'da bu konuda bir standart bulunmakla birlikte, yukarıda sözü edilen yöntemlerin tümü kullanılmaktadır.

Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, Lüksemburg, Portekiz ve İspanya'da yine standart bir uygulama yoktur. Ancak Danimarka'da "Çıkarların Birleştirilmesi Yöntemi" tek yasal yöntem olarak kabul edilmektedir.

Almanya'da satın alma öncesi ve sonrası karlar arasında bir ayırım yapılmamaktadır. Bu nedenle bağlı kuruluşların yedeklerine bağlı olarak firma değeri, yıldan yıla dalgalanma gösterebilmektedir.

İsviçre'de bu yöntemlerin seçimi, vergi açısından hangisinin daha avantajlı olduğuna göre yapılmaktadır.

Hollanda'da yaygın olarak "Tam Maliyet Yöntemi" kullanılmakta ve genellikle varlıkların cari değerlerine dayandırılmaktadır (Oldham, 1989; 133).

II. TÜRKİYE UYGULAMASINDA FİRMA DEĞERİ DÜZENLEMELERİ

Ülkemizde firma değeri düzenlemeleri ile ilgili olarak;

- Gelir Vergisi Kanunu,
- Vergi Usul Kanunu,
- Türk Ticaaret Kanunu
- Kurumlar Vergisi Kanunu

bazı hükümler getirmiştir.

GVK'nunda firma değeri, "Peştemallık" adı altında gelir unsurlarından

"Sair Kazanç ve İratlar" bölümünde yer almaktadır. Bu bölümde firma değeri, "Arizi Kazançlar" başlığını taşıyan 82. madde ile hükme bağlanmıştır (GVK, Md. 82). Bu madde hükmüne göre: firma değerinin devri karşılığı elde edilen kazançların 200.000 TL.yi aşan kısmı vergilendirilecektir. Firma değerini devralan kişi açısından ise, sözü edilen değer 200.000 TL.yi aşmaması halinde, firma değeri doğrudan gider yazılabilecektir (GVK, Md. 40/7).

GVK, firma değeri olarak sağlanan kazançları, ekonomik özellik taşıyan bir gelir türü olarak görmektedir.

VUK'nu ise firma değerinin değerlendirilmesi (VUK, Md. 282/5) ve amortismanı (VUK, Md. 326) konusunda bazı hükümler getirmiştir. Firma değeri için getirilen değerlendirme hükmüne göre, gerçek ve tüzel kişiler bu değeri, "mukayyet değer" ile başka deyişle muhasebe kayıtlarında gösterilen değerle değerleyeceklerdir. 326. madde hükmüne göre de, gerek gerçek ve gerekse tüzel kişiler, firma değerinin muhasebe kayıtlarında gösterilen değerini, 5 yılda eşit taksitlerle itfa edeceklerdir. VUK'nun bu maddesinin, GVK'nun indirimlere ilişkin 40. maddesiyle birlikte ele alınması gerekmektedir. Firma değerinin 200.000 TL.yi aşması halinde aktifleştirilmesi zorunludur. Sözü edilen madde de ise, mükelleflerin 200.000 TL.yi aşmayan firma değerlerini isterlerse aktifleştirebilecekleri ya da dönem sonuçlarına aktarabilecekleri hükme bağlanmıştır.

TTK ve KVK da, firma değerinin oluşma nedenlerinden biri olan işletmelerin birleşmesi konusunda bazı hükümler getirmiştir.

TTK'nun 451. maddesinde, bir anonim şirketin diğer bir anonim şirket tarafından tüm aktif ve pasifleriyle devir alınarak infisah etmesi olayında uygulanması gerekli hükümler yer almaktadır.

TTK'nun 452. maddesinde ise, birden çok anonim şirketin varlıklarının ve şirketlerin varlıklarının tasfiye edilmeksizin yeni şirkete geçeceği hükme bağlanmıştır. "Tasfiyesiz İnfisah" başlığı altında toplanmış olan bu hükümlerde birleşme ve devralma birlikte ele alınmıştır.

KVK'nu ise, birleşme ve devir olayları için farklı hükümler getirmiştir. KVK'nun 36. maddesinde, bir veya birkaç kurumun diğer bir kurumla birleşmesinin, birleşme nedeni ile infisah eden kurum için, tasfiye niteliğinde

olduğu kabul edilmiştir. Söz konusu 37. maddesinde ise, devir olayı açıklanmıştır.

KVK'nun amacı, birleşme nedeniyle hukuki varlıkları ortadan kalkan işletmelerin tasfiyeleri sonunda oluşabilecek karı, birleşme karı olarak vergilendirmektir. Birleşme karının saptanmasında, infisah eden işletmeden alınan varlıklar, VUK'nun değerlendirmeye ilişkin hükümlerine göre değerlendirilmektedir. Birleşilen kurum tarafından elde edilen net varlık karşılığı, infisah eden işletme sahiplerine ödenecek tutarın fazla olması ile birleşme karı oluşmaktadır.

Firma değeri için birleşilen kurumdan bir değer alınmışsa, bunlar da birleşme karını etkilemektedir. Firma değeri nedeniyle sağlanan kazançlar, GVK'ndaki hükümlere göre vergilendirilmektedir.

Birleşmeyi gerçekleştiren kurumun infisah eden işletme sahiplerine ödediği tutar ile elde ettiği net varlık arasındaki fark; infisah eden işletme sahipleri için birleşme karı, hukuki varlığını sürdüren işletme için ise, firma değeri olarak kabul edilmektedir. KVK'nun 37. maddesinde belirtilen devir niteliğindeki birleşmelerde, birleşme nedeniyle oluşan kar vergi dışı bırakılmıştır.

Ülkemizde, Sermaye Piyasası Kurulu'nun yayınladığı tebliğlerin bazılarında firma değeri düzenlemeleri ile ilgili maddelere yer verdiği görülmektedir.

Söz konusu maddeler;

- Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ (29/1/1989 Tarihli Seri:XI, No:1),
- Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ (Seri XI, No:8 ile hazırlanmış tebliğ taslağı) de yer almaktadır.

Mali tablo ve raporlara ilişkin ilke ve kurallar hakkında tebliğin 36. maddesinde; firma değerinin, bir işletme devralınırken katlanılan maliyet (elde etme maliyeti) ile söz konusu işletmenin rayiç bedelle hesaplanan net

varlıklarının değeri arasındaki olumlu fark olduğu belirtilmiştir. Ayrıca firma değeri hesaplanırken, rayiç bedelin tesbit edilememesi halinde bunun yerine net defter değerinin esas alınacağı ve firma değerinin 5 yılda eşit taksitlerle itfa edileceği açıklanmıştır.

Sermaye piyasasında konsolide mali tablolara ilişkin ilke ve kurallar hakkında tebliğde ise, birleştirilmiş bilançoların düzenlenme esaslarına yer verilmiştir. Esaslarla ilgili olarak, ödenmiş sermaye içinde, topluluğun bir başka kurumuna ait pay ve varsa bu paylara ait emisyon primlerinin ortak olan kurumun varlığında kayıtlı olan değerlerle karşılıklı mahsup edileceği belirtilmiştir. Ayrıca fark varsa, birleştirilmiş bilançonun pasifinde yedek akçeler hesabından "olumlu firma değeri" olarak indirileceği ve az olması durumunda ise, "olumsuz firma değeri" olarak yedek akçelere ekleneceği belirtilmiştir.

SONUÇ

AT ülkeleri uygulaması ele alındığında, firma değeri ile ilgili temel ve ilkelerin dördüncü ve yedinci yönergeler ile düzenlenen çerçevelerde yer aldığı görülmektedir. Dördüncü yönergenin 37. maddesinin 2. paragrafı, firma değeri değerlemesi ile ilgilidir. Yedinci yönergenin firma değeri ile ilgili düzenlemeleri de; 19., 30., 31., 39. ve 45. maddeler çerçevesinde yapılmaktadır. Türkiye uygulaması ele alındığında ise; firma değeri düzenlemeleri ile ilgili olarak, GVK, VUK, TTK ve KVK'nun bazı hükümler getirdiği görülmektedir. Ayrıca Sermaye Piyasası Kurulu'nun; "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliği 929/1/1989, Seri: XI, No:1)" ile "Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkındaki Tebliği (Seri: XI, No:8)", firma değeri düzenlemeleri ile ilgili maddelere yer vermiştir.

Konuyla ilgili olarak; söz konusu ülkelerin uygulamalarında ele alınan firma değeri ile ilgili temel ve ilkelere, işletmelerce her zaman uyulması gerektiğini söyleyebiliriz.

SUMMARY

In this study, at first the general information on goodwill has been given. Then the subject of how goodwill was evaluated by the point of the EC and Turkey applications, and what kind of arrangements was held with these countries.

KAYNAKÇA

- "Accounting For Acquisitions And Mergers", *Accountancy*, Vol: 106, March, 1990.
- AKDOĞAN, N., "Dördüncü Yönergenin Önerdiği Bilanço Tablosu ve Ülkemizdeki Uygulamalarla Karşılaştırılması", (Bildiri), **Türkiye XII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Girne-Kıbrıs, 20-24 Nisan, 1991.
- AT'da Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Çalışmaları, TÜSIAD Yayını, 1989.
- GÖNENLİ, A., *İşletmelerde Finansal Yönetim*, 6.B., İstanbul, 1988.
- HENDRIKSEN, E.S., *Accounting Theory*, 4.B., Richard D. Irwin, Inc., 1982.
- IMDIEKE, L.F., SMITH, R.E., *Financial Accounting*, 1.B., John Wiley & Sons., Inc., New York, 1987.
- KOÇ-YALKIN, Y., "Türkiye'de Finansal Muhasebe Standartlarının Oluşumu", (Bildiri), XIV. Türkiye Muhasebe Kongresi, İzmir, 1987, s. I.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl:13, Sayı: 49-50, Ağustos-Kasım, 1987.
- KOÇ-YALKIN, Y., AKDOĞAN, N., "Avrupa Topluluğu Dördüncü-Yedinci-Sekizinci Yönergeler", **Türkiye XII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, Girne-Kıbrıs, 20-24 Nisan, 1991.
- MOSICH, A.N., LARSEN, E.J., *Intermediate Accounting*, 5.B., McGraw-Hill, Inc., New York, 1982.
- OLDHAM, K.M., *Muhasebe Sistemleri ve Avrupa'daki Uygulamalar*, Çev: Aydın, D., Eskişehir, 1989.
- PEKİNER, K., *İşletme Denetimi (İşletme Analizleri)*, 4.B., İstanbul, 1984.
- SHILLINGLAW, G., MEYER, P.E., *Accounting: A Management Approach*, 8.B., Richard D. Irwin, Inc., 1986.
- "SSAP 22- Accounting For Goodwill", *Accountancy*, Vol: 96, January, 1985.
- Ülker, S., "Roma Antlaşması'nın 54. Paragrafının 3. Maddesinin G Bendine Göre Konsolide Finansal Tablolar Hakkında 13 Temmuz 1983 Tarihli 7. Yönerge", (Çeviri), **Muhasebe**

Enstitüsü Dergisi, Sayı: 57-58, Yıl: 15, Ağustos-Kasım, 1989

KANUNLAR

GELİR VERGİSİ KANUNU

KURUMLAR VERGİSİ KANUNU

TÜRK TİCARET KANUNU

VERGİ USUL KANUNU